

PRESA ROMÂNEASCĂ VECHĂ - OGLINDĂ A TRECUTULUI NOSTRU ISTORICO-CULTURAL

**Romanian old Mass-Media – the mirror
to our historical and cultural past**

Anna NAGHERNEAC

Abstract: *The article reflects the research work of documentary heritage (preserved in old documents) from the rare book collection of the Scientific Library of the „Alecu Russo” State University of Balti. A series of articles highlights with topics from all areas of human knowledge published in the pages of magazines from the 1930s: Viața Românească, Revista Fundațiilor Regale, Convorbiri literare, Boabe de grâu, Cuget Clar etc.. These magazines (the rich and valuable content) marked an important moment in the evolution and affirmation of national culture, contributed to the promotion of the values of the inter-war literature.*

Obiectul cercetării noastre este un Proiect comun al colaboratorilor Serviciului Informare și Cercetare Bibliografică care are drept scop cercetarea și valorificarea patrimoniului documentar din colecția de carte rară a Bibliotecii.

Biblioteca Științifică a Universității de Stat „Alecu Russo” din Bălți deține în colecțiile ei un număr impunător de cărți rare românești, mărturii ale bogatei și valoroasei culturi românești de la sfârșitul secolului al XIX-lea – începutul secolului XX, opere eminente prin autori, măiestrie grafică și valoare bibliofilă, tipărite în centre tipografice din țară și de peste hotare, cărți în limbi străine, ediții princeps și antume, cărți cu o prezentare poligrafică și artistică deosebită care ar impresiona orice bibliofil împătimit.

Colecția cuprinde circa 5 026 de documente (cărți, publicații în serie), editate în mai multe țări, în mai multe limbi și în diferite perioade de timp. Remarcăm: sec. XVIII – 22; sec. XIX – 1 335; sec. XX – 3 590; sec. XXI – 79.

În limbile: română – 1505; engleză – 250; germană – 51; franceză – 1019; rusă – 2120; ucraineană – 20; italiană – 7; spaniolă – 36; poloneză – 2; portugeză – 3; latină – 4; greacă – 3.

Colecția Ioan Nicorici cuprinde 750 de lucrări cu profil religios (secolul XVIII

– 6, XIX – 330, XX– 414) în limbile română, germană, latină, greacă, franceză, rusă și slavonă. Carte cu autograf – 872 de documente cu ex-libris, curiozități tipografice.

Publicațiile în serie, alături de cărțile tipărite, reprezintă valori materiale și spirituale neprețuite ale patrimoniului național. Ion Bianu afirma cu mândrie că *gazetăria noastră trecută formează cele mai prețioase arhive ale regenerării vieții neamului*, iar în opinia lui E. Lovinescu presa românească veche – *un ferment de dezvoltare culturală în evoluția spiritualității românești* care a ținut conștiința trează a neamului decenii la rînd.

Ne-am propus să punem la dispoziția cititorului informații despre cele mai relevante pagini din trecutul zbuciumat al Patriei, publicate în paginile revistelor din perioada interbelică.

Perioada interbelică românească a fost fructuoasă în majoritatea genurilor literare. În această perioadă întreaga literatură românească a cunoscut o istorie culturală originală. Apariția unor poeți, prozatori sau a unor reviste a reprezentat un eveniment cultural-literar de o mare amploare. Presa românească din acea perioadă a cunoscut o extensie impresionantă, devenind o forță și un factor important în dezvoltarea economică și socială a țării.

Posibilitatea întâlnirilor relevante a utilizatorilor noștri cu valorile naționale, spiritele elevate ale epocii se datorează, în mare parte, donatorilor noștri care au contribuit considerabil la îmbogățirea colecției de carte rară a Bibliotecii: domnului inginer Radu Moțoc, secretarul Asociației Culturale Pro Basarabia și Bucovina, Filiala Costache Negri, Galați (România); Ioan Vasile Nicorici, cadru didactic universitar, Bălți; Dr. Teo-Teodor Marșalcovschi, doctor conferențiar universitar, Bălți; Iulius Popa, publicist, corespondent la săptămînalul *Literatura și Arta*; Ion Manoli, dr. habilitat, profesor universitar; Preot, Vasile Secrieru, fost colaborator al Bibliotecii Științifice.

Biblioteca Universității bălțene, spre regret, nu deține colecția de reviste integrală, ci doar 350 de numere ale revistelor: *Convorbiri Literare* (1867-1944); *Viața Românească* (1912-1940); *Astra Nouă: literatură, artă, știință* (1922-1923); *Dacomania* (1922, 1927, 1929, 1934, 1936); *Boabe de Grîu* (1931-1934); *Revista Fundațiilor Regale* (1934-1947); *Criterion* (1934-1935).

Toate aceste reviste (bogate și valoroase în conținut) au marcat un moment important în evoluția și afirmarea culturii naționale, au contribuit la promovarea valorilor literaturii interbelice. Prin cuvîntul tipărit ideile progresiste democratice pătrund în cele mai largi cercuri de cititori. Se menține treaz interesul pentru idealurile nobile ale poporului român, dorința de pace, de libertate, dragostea pentru vatra străbună, cultul muncii, al dreptății, se cultivă încrederea în forța educativă a operei de artă, se încurajează și se promovează adevărate valori ale literelor românești. Revistele își iau zborul în masele largi angajîndu-se în lupta pentru ideal și credință națională.

Convorbiri literare: Revistă fondată de Societatea literară *Junimea* la 1 mar-

tie 1867. Reapare la București în perioada 1919 - martie 1944. (În timpul războiului revista și-a încetat activitatea pentru 2 ani). Revista este direcționată de așa personalități ca: I. Negruzzi, S. Mehedinți, Al. Tzigara-Samurcaș, I. E. Torouțiu.

Anii 1867-1885 – perioadă ieșeană. 1867-1872 – apare bilunar, 1872-1885 – lunar.

Printre colaboratori revistei se află: Nicolae Iorga, Mihail Dragomirescu, Simion Mehedinți, A. D. Xenopol, P. P. Negulescu, Ovidiu Papadima, George Coșbuc, Panait Cerna, Octavian Goga etc... scriitori reprezentativi ai vremii, scriitori de *autentică vocație și înalt prestigiu intelectual*.

În continuare prezentăm spicuri din conținutul câtorva numere din perioada respectivă:

Convorbiri literare: [revistă] / red. I. Negruzzi. – Iași: Tipografia Națională, 1867. – Nr 1/2. – (Reproducere la Sc. „Alpina Centaur” SRL., martie 1997). – 28 p.

Este o reproducere anastatică a primului număr al revistei ce apare la Iași în 1867, conținând un articol-program semnat de Iacob Negruzzi, un apel către autorii români, un studiu al lui Titu Maiorescu despre poezia română, câteva traduceri din creația poetului A. Lamartine, anunțuri literare și științifice.

Convorbiri literare: Rev. fondată de Soc. „Junimea” din Iași la 1 martie 1867. – București, 1913. – Nr 1/12. – 1311 p.

Exemplarele revistei sînt copertate în volume anuale, avînd paginație și tablă de materii unice. Fiecare din cele 12 numere înglobează creații literare, semnate de scriitori români (D. Botez, E. Farago, D. Zamfirescu, P. Cerna...), de scriitori străini (A. de Vigny, W. Shakespeare...); articole științifice pe tematică diversă, cronici ale timpului: politică, economică, școlară... Unele din ele se cer a fi evidențiate: C. Constantin. Ce cred studenții despre unele probleme sociale și culturale; N. Moisesescu. *Școala educativă*; Din corespondența particulară a lui C. Negri cu Alexandru Ioan Cuza.

Convorbiri literare: [revistă] / dir. S. Mehedinți. – București, 1914. – Nr 1/5. – 580 p. Cinci numere ale revistei din 1914 publică impresiile și aducerile aminte ale lui I. Negruzzi din copilărie, poemul dramatic al lui M. Negru „Răsare soarele”, comedia în 3 acte a lui D. Zamfirescu „Voichița”, poezii, articole științifice, cronici ale timpului.

Convorbiri literare: [revistă]. 1927. Număr jubiliar / dir. Al. Tzigara Samurcaș. – București: Atelierele grafice Socec & Co, 1927. – 402 p. Revista este consacrată, în întregime, celebrării jubileului de 60 de ani de la apariția primului număr al revistei (1867).

Cititorul are posibilitate să ia cunoștință de toate discursurile rostite la ședințele festive din 13 și 20 martie, adevărate manifestări ale intelectualității românești.

Din alte publicații ale anului remarcăm: „Dictatura artistică Iorga & Co.” de Al. Tzigara-Samurcaș; „Este sîngele regesc o fericire” de Regina Maria; „Lupta pentru Basarabia” de Al. Kogălniceanu.

Revista Fundațiilor Regale, o revistă de literatură, artă și cultură, care apare la București (cu intervale), începînd cu 1934 pînă în 1947. Mai multe celebrități literare au ghidat și coordonat revista: D. Caracostea, Alexandru Rosetti, Paul Zarifopol, Camil Petrescu, Radu Cioculescu, Ovidiu Papadima.

Pe paginile revistei au fost publicate creațiile celor mai notorii personalități ale vremii: Nicolae Iorga, Gala Galaction, Paul Zarifopol, Anton Holban, Tudor Arghezi.

Revista găzduia pe paginile sale articole cu subiecte din toate domeniile de cunoaștere umană. (Ne convinge de acest fapt Bibliografia: Revista Fundațiilor Regale: indice bibliografic adnotat / Rodica Calcan, Horia Popescu; coord. Anca Podgoreanu. – București: Biblioteca Centrală Universitară, 1995. – București. – 293 p.), elaborată de colegii de la Biblioteca Centrală a Universității „Carol I” din București). Această lucrare prezintă conținutul integral (în descrieri bibliografice) a uneia dintre cele mai prestigioase reviste ale timpului, precum a fost Revista Fundațiilor Regale.

Viața Românească o revistă literară și științifică românească, de orientare democratică, apare lunar în perioada 1906-1930 (cu întrerupere în timpul războiului) la Iași. Pan Halippa a fost corespondentul de la 1911 al Vieții Românești. Primul număr de după război apare în martie 1920. Între anii 1930 și 1940, *Viața Românească* apare la București. La conducerea revistei s-au aflat personalități marcante ale vremii: Constantin Stere, Paul Bujor, Ioan Cantacuzino, G. Ibrăileanu, Mihail Ralea, G. Vișoianu G. Oprescu, etc.

Aici publică în primii ani ai apariției Vieții Românești și E. Lovinescu, H. Sanielevici, Al. Philippide, se publică traduceri din poeți germani sau francezi. O cronică externă semnează în 1908 I. G. Duca, scrisori din Germania publică G. I. Ionescu-Sisești. Sînt prezenți cu poezii, alături de G. Topârceanu, Ion Minulescu, Elena Farago, Șt. O. Iosif, Victor Eftimiu, Artur Stavri, D. Anghel, cu proză Mihail Sadoveanu, Calistrat Hogaș, Constanța Moscu. Dar revista nu este dedicată numai literaturii. Cuprinde o cronică științifică, semnată în primii ani de Paul Bujor, mai târziu de N. Leon, o cronică pedagogică (D. Drăghicescu), una artistică (Spiridon Antonescu) etc. Revista apărea cu 12 numere pe an, în afară de primul și ultimul al acestei perioade.

Revistele: **Convorbiri literare; Revista Fundațiilor Regale; Viața Românească** au adunat pe paginile lor majoritatea numelor celebre din cultura românească: M. Eminescu, N. Iorga, T. Vianu, M. Sadoveanu, V. Pârvan, T. Arghezi, Gala Galaction, Camil Petrescu, Paul Zarifopol, George Călinescu, Al. Rosetti, C. I. Parhon, Gr. Antipa ș.a. – cu concursul cărora au perpetuat tradițiile și idealurile culturii naționale, au fost promovate valorile literaturii interbelice, popularizate cuceririle științei. Revistele au exercitat o influență majoră asupra literaturii și culturii române, au promovat literatura de calitate și spiritul critic, fără nici un fel de angajări ideologice.

La informarea și documentarea publicului larg au contribuit și alte publicații în serie vechi deținute de Bibliotecă. Să luăm cunoștință doar de câteva din aspectele caracteristice ale fiecăreia din ele:

Dacoromania, buletinul Muzeului Limbii Române este editat în mai multe orașe: Cluj (1920-1940), București (1941-1942), Sibiu (1943-1948) realizând în mare parte obiective de dezvoltare a interesului general pentru studiul și cultura limbii române. Revista publică în primii ani ai apariției studii, articole de lingvistică generală și geografică, dialectologie, istoria limbii, gramatică semnate de Sextil Pușcariu, Al. Procopovici, D. Macrea, etc.

Boabe de grâu, revistă lunară ilustrată de cultură; apare la București din 1930 până în 1935, red. Emanoil Bucuța. Se deosebește prin caracterul enciclopedic, ținuta grafică, sumar variat. Publică articole de istorie culturală și literară, diverse informații despre instituții și societăți culturale, despre evenimente și manifestări culturale. Printre autori: N. Iorga, I. Bianu, I. Mușlea, M. Sadoveanu, G. Galaction, L. Rebreanu, I. A. Basarabescu, Gib. I. Mihăescu, etc.

Mărturie este indicele bibliografic adnotat semnat de: Pintea, Emil. *Boabe de grâu* : Rev. ilustrată de cultură, 1930-1935 : Ind. bibliografic adnot. / Emil Pintea ; studiu introductiv de Melania Pintea ; Acad. R.S. România, Filiala Cluj-Napoca, Bibl. – Cluj-Napoca, 1986. – 363 p.

Almanahul gazetei medicale din 1932, un almanah cu de toate pentru toți: calendarul ortodox al anului 1932: impresiile de călătorie ale unui român în extremul orient (Japonia, China): portretele unor personalități marcante din România anilor 20-30 ai sec. XX: G. G. Mironescu (Președinte de consiliu). C. Anghelescu (Guvernatorul Băncii Naționale), M. Enescu (Directorul General al Asigurărilor sociale) Ici acolo sînt presărate sfaturi de ocrotire și tratare a sănătății, sfaturi ce au rămas actuale pînă în prezent.

Astra nouă: Literatură. Artă. Știință, o revistă de popularizare a literaturii universale sub conducerea literară a lui Ion Gorun. Au văzut lumina zilei 19 numere în anii 1922-1923. Biblioteca Universității posedă 5 numere (13, 16 și 3 *numere neidentificate*). Pe paginile acestei reviste sînt publicate texte de Prosper Merimée, Anton Cehov, Raul Auernheemer, Thomas Winkler, Guy de Maupassant.

Cuget clar, revistă de cultură și literatură pentru școli și tineret, apare lunar sau trimestrial în anii 1928-1936. Nicolae Iorga definește caracterul revistei în felul următor: *să-i informeze pe cititori cu fapte culese de pretutindeni și privind viața omească de oriunde și să formeze „sufletul românesc”*. Variată este tematica articolelor: știință, arheologie, artă, literatură. Numerele 13-16 găzduiesc articole despre Louis Pasteur, despre opera lui Ion Agârbiceanu, despre romanul englez, cuvîntările rostite la înscăunarea lui N. Iorga în postul de director la Universitatea din București. Numărul 37-40 propune cititorilor câteva biografii ale oamenilor iluștri de pretutindeni: arheologul francez Gustave Fougeres, poetul polonez Czeslaw Joukowski, favoritul britanic Humphry Davy.

Micul misionar, revistă lunară pentru tinerime care a văzut lumina zilei la finele anilor 30 ai sec. 20. Scopul revistei a fost de a deschide drumuri spre lucruri mari și frumoase, de a contribui la opera de încreștinare a lumii.

Articolele publicate în revistele susnumite transferă cititorul în epoci mai îndepărtate, ajutându-l să cunoască și să analizeze evenimentele trecutului, construind viitorul.

Unele din ele pun în discuție probleme ce și-au păstrat actualitatea și pînă în zilele contemporane. Doar cîteva exemple: articolul lui Lazăr Iliescu *Valuta și băncile de emisiune*, publicat în *Viața Românească* (1922, Nr 3), relatează un subiect mereu actual – **crizele financiare**. Autorul propune proiecte de reorganizare a finanțelor statului prin inaugurarea unor politici financiare bine definite pentru rezistență la momente de crize.

În articolul *Școala satului* publicat în *Revista Fundațiilor Regale* din 1934, Nr 8, Constantin Rădulescu-Motru își expune părerile sale referitor la viața rurală, care *condiționează civilizația deopotrivă cu orașul*. Autorul consideră că școala satului trebuie să difere de cea a orașului. Ea rămîne o școală de universalitate gospodărească. Elevul de la sat trebuie să posede o intuiție justă în tehnica muncii gospodărești. Este o părere care poate fi bine analizată și unele momente preluate pentru școlile din satele noastre de azi.

Articolul lui Onoriu I. Mironescu *Familia și școala* (*Convorbiri literare*, 1914, Nr. 3) conține idei originale cu privire la parteneriatul familie-școală și obținerea succesului în educarea copiilor (este o problemă care va fi în cercetare continuă și orice concluzii merită a fi experimentate, modificate, aplicate).

Cercetarea de valorificare a patrimoniului documentar păstrat în documente vechi este o activitate de mai mulți ani. Pînă în prezent au fost elaborate patru fascicule de bibliografii adnotate: în colecția *Vestigia semper adora* : *Cartea rară în limba română din colecțiile bibliotecii* – 3 fascicule (2000, 2003, 2008), *Cartea rară în limba franceză* (2010). În 2012 apare primul volum al bibliografiei *Presa românească*

în colecțiile Bibliotecii: ultimele decenii ale sec. XIX și primele decenii ale sec. XX care scoate din anonimat articole din vechi seriale românești: *Viața românească*, *Revista Fundațiilor Regale*, *Convorbiri literare*.

Peisajul publicisticii literare românești ar fi incomplet dacă nu am aminti, de rolul important pe care l-au avut și revistele editate în Basarabia. O valoroasă contribuție la elucidarea istoriei presei periodice de limbă română din Basarabia din prima jumătate a sec. XIX- lea o constituie și lucrările semnate de valoroși cercetători: Ion Șpac, Iurie Colesnic. Rezultatele cercetărilor lor sînt prezentate în lucrările:

Colesnic, Iurie. Timp și Istorie : Autori de la „Viața Basarabiei” ; pref. : Lidia Kulikovski ; Bibl. Municipală „B. P. Hasdeu” Grafema Libris ; Ulisse, 2011. – 440 p.

Presa Basarabeană de la începuturi pînă în anul 1957 / Bibl. Municipală B. P. Hașdeu ; Bibl. publ. M. V. Lomonos ; ed. îngr. de Lidia Kulikovski ; red. : Ludmila Pînzaru . – Ch., 2002. – 619 p.

Șpac, Ion. Pagini de istorie a presei periodice basarabene / Acad. de Științe a RM, Bibl. Șt. Centrale „Andrei Lupan”. – Ch., 2010. – 236 p.

Șpac, Ion. Viața Basarabiei, 1932-1944 : Cercet. bibliogr. și inform. / Acad. de Științe a RM ; Bibl. Șt. Centrală ; Bibl. Municipală B. P. Hașdeu ; ed. îngr. de Lidia Kulikovski. – Ch. : Pontos, 2002. – 326 p.

Referințe bibliografice:

1. CALCAN, Rodica, POPESCU, Horia. *Revista Fundațiilor Regale* : ind. bibliogr. adnotat. București : BCU. București, 1995. 293 p. ISBN 973-95464-3-9
2. *Din presa literară românească (1918-1944)*. Ed. îngr., note de Eugen MARI-NESCU. Ed. a 2-a, rev. și adăugită. București : Ed. Albatros, 1986. 370 p.
3. HANGIU, I. *Dicționar al presei literare românești (1790-1982)*. București : Ed. Șt. și encicl., 1987. 510 p.
4. NAGHERNEAC, Ana. Colecția „Biblioteca pentru toți”. In: *Confluente Bibliologice*. 2008, nr. 1/2, pp. 60-66.
5. SCURTU, Elena. *Revista Fundațiilor Regale* – o publicație de largă rezonanță. In: *Confluente Bibliologice*. 2008, nr. 1/2, pp. 67-69.

